

О. П. Воробйова,
к. н. держ. упр., докторант кафедри філософії, теорії та історії державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Київ

МОДЕРНІЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

O. Vorobyova,
PhD in P.A. Postdoctoral fellow of philosophy, theory and history of public administration of the National Academy
of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

POLICY'S MODERNIZATION IN HIGHER EDUCATION AS A MEANS OF ESTABLISHING A NEW MODEL OF SOCIAL DEVELOPMENT

У статті окреслено основні напрями модернізаційної та інноваційної державної політики в галузі вищої освіти, адже модернізаційна політика держави має на меті знайти та усунути ті системні суперечності, що присутні у вітчизняній моделі державного управління. Несвоєчасне та неякісне реагування на суспільні виклики у вищій освіті, нездатність адекватно реалізовувати стратегічні перспективи суспільного розвитку та гарантувати еволюційно-іноваційні перетворення в гуманітарній сфері та вищій освіті зокрема, призводить до виникнення потреби у модернізації державного управління для забезпечення ефективності діяльності у цій галузі, що відповідає сучасним вимогам суспільного розвитку. У дослідженні визначено найбільш значущі тенденції та обставини, що призвели до організаційної реструктуризації вищої освіти. Зформульовано основні інструменти соціально-економічної політики для досягнення економічного зростання і забезпечення конкурентоспроможності галузі вищої освіти.

This article analyzes the main areas of modernization and innovation of public policy in higher education, as the state's modernization policy aims to find and eliminate those systemic contradictions present in the native state case. Delays and poor response to social challenges in higher education, the inability to adequately implement the strategic perspectives of social development and ensure innovative evolutionary transformation in the humanities and higher education in particular leads to the need for modernization of public administration to ensure the effectiveness of activities in this area, which is responsible for current requirements of social development. The study identified the most significant trends and circumstances that led to the organizational restructuring of higher education. Study forms the basic tools of social and economic policy to achieve economic growth and ensure the competitiveness of higher education.

Ключові слова: модернізація державного управління, державна політика, управління освітою, модернізація освіти, інноваційна політика, інформаційне суспільство.

Key words: modernization of public administration, public policy, education management, modernization of education, innovation policy, information society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Модернізаційна політика держави має виходити із вирішення системних суперечностей, які є у вітчиз-

няній моделі державного управління, яка не завжди здатна адекватно реагувати на суспільні виклики, реалізовувати стратегічні перспективи суспільного

розвитку, гарантувати еволюційно-іноваційні перетворення в соціально-економічній, політичній та духовно-гуманітарній сферах. Тому сьогодні виникає потреба у модернізації державного управління для забезпечення ефективності діяльності, що відповідає сучасним вимогам суспільного розвитку країни. Розвиток національної системи освіти і формування відповідального сучасним тенденціям ринку освітніх послуг є одним з першочергових для сучасного світу. Створення успішної стратегії у галузі освіти та ефективність її реалізації надасть змогу зміцнити позиції України у світовій економіці та на міжнародній політичній арені. Тому пріоритетними напрямками політики сучасної держави є розвиток ринку освітніх послуг. Адаптація її науково-освітнього потенціалу, освоєння інноваційних моделей розвитку технологій освітньої діяльності та управління нею призведе до розвитку професійного потенціалу країни, а це у свою чергу є тією стратегічною системою, що утворює й організовує державну політику.

Особливу значимість у цьому зв'язку набуває аналіз державного управління в галузі освіти, тенденцій інноваційного розвитку сучасної системи підготовки професійних кадрів, політики розвитку конкурентоспроможності вузів, формування політичного іміджу діяльності держави в підготовці професійних кадрів у вищій школі, соціально-політичного моніторингу пріоритетних напрямів її інноваційного потенціалу [7].

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі аспекти даної проблематики були розглянуті у роботах таких вчених: В.І. Аванесов, С.А. Калашнікова, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, М. Портер, О.М. Слюсаренко, Ж.В. Таланова, В.М. Філіппов та інші.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз модернізації галузі вищої освіти та її вплив на становлення нової моделі суспільного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основним завданням модернізації державного управління є спрощення адміністративних функцій, коригування системи державних органів та управління кадрами державних службовців. Для досягнення цих цілей потрібно комплексне вирішення завдань послідовного скорочення надмірного державного втручання і оптимізації діяльності державного апарату [1].

Державна політика має бути цілеспрямованим впливом суспільства та його інститутів на розвиток професійного потенціалу країни і є стратегічним системоутворюючим і організуючим засобом реалізації державної освітньої стратегії. Це визначається, насамперед, у процесі прийняття та реалізації стратегії, у виборі пріоритетів, ключових проектів, в організації практичної діяльності суб'єктів вищої професійної освіти [6].

Механізми реалізації пріоритетів державної політики в галузі вищої професійної освіти мають сприяти процесу розробки та реалізації напрямків цієї політики, створювати комплекс способів і засобів, що забезпечують виконання конкретних заходів, оцінку ефективності та оптимізації освітньої діяльності.

При формуванні та реалізації політики галузі вищої освіти в Україні важливу увагу потрібно приділити становленню демократичної, соціально-орієнтованої держави, яка має характеризуватися як потужна інноваційно-орієнтована держава, що здатна забезпечити високий рівень якості життя громадян. Досягти цього можна за певних умов:

- створення ефективної соціальної політики, що спрямована на забезпечення розвитку людського потенціалу;

- запровадження оптимальних форм взаємодії держави, бізнесу та суспільства щодо реалізації певних національних проектів у різних сферах суспільного життя;

- забезпечення ефективності функціонування державно-управлінських інститутів, для забезпечення покращення інвестиційного клімату в державі;

- реалізації інноваційної економіки, що заснована на економіці знань [8].

Аналіз реалізації державної освітньої політики в галузі вищої освіти треба розуміти як безперервний процес вивчення і аналізу суспільства, що трансформується, стану розвитку суб'єктів освітньої політики та діяльності.

Сучасні технології є однією з найважливіших складових процесу і фактично є передачею нових науково-технічних знань від розробника до замовника. Ця форма співпраці давно і досить ефективно працює у розвинених країнах, і потрібно впровадити у нашій країні. Для досягнення цієї мети потрібно, щоб держава виступила активним суб'єктом створення інтегрованих структур, здійснювала управління їх функціонуванням та розвитком, а також оцінювати та контролювати їх результативність.

Таким чином, на рівні національного освітнього простору потрібно привести вітчизняні освітні стандарти у відповідність зі світовими досягненнями і стандартами. Це перш за все стосується розвитку кадрового потенціалу держави і суспільства; досягнення сучасної якості освіти, забезпечення його відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави; модернізації національної системи освіти на основі поєднання інноваційних стратегій і конструктивних традицій вітчизняної освіти; оптимізації управління освітою на основі його демократизації, поєднання державно-громадського регулювання, автономності та самоврядування; інтеграції національної освіти в міжнародний освітній простір [4].

Метою вищої освіти є підготовка конкурентоспроможних висококваліфікованих кадрів з високими духовно-моральними якостями, здатних до самостійного мислення, і забезпечення прогресивного науково-технічного, соціально-економічного та культурного розвитку суспільства [5].

Відомий вчений Майкл Портер зазначив, що сьогодні продуктивність компаній, що є джерелом національного добробуту ґрунтується не на природних ресурсах, а на інтелектуальному капіталі. Освіта — наріжний камінь у формуванні інноваційної системи та безумовно необхідний фактор розвитку інтелектуального капіталу як окремої компанії, так і всього суспільства [6]. Більшість сучасних економістів також відзначають величезне значення освіти в сучасному інформаційному суспільстві саме, як один з вагомих факторів щодо економічного зростання країни.

Тому особливого значення в процесі модернізації вищої освіти набувають інтеграція освіти, науки і виробництва, а також підготовка кваліфікованих кадрів для забезпечення довгострокових потреб національної економіки.

Відповідно до сучасних викликів суспільства, основними завданнями вищої освіти є:

- забезпечення високоякісного навчання на основі сучасних освітніх програм відповідно до державних освітніх стандартів;

- підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;

- систематичне вдосконалення організації та методики підготовки кадрів, виходячи з перспектив економічного і соціального розвитку країни, потреб суспільства, сучасних досягнень науки, техніки, технологій, економіки та культури;

- забезпечення гуманітарної спрямованості вищої освіти і виховання національно свідомої молоді на основі реалізації загальнолюдських цінностей;

- введення в практику інтерактивних методів навчання, нових педагогічних та інформаційних технологій, методик і засобів самоосвіти та індивідуалізації навчання, системи дистанційної освіти;

- розробка і введення в практику дієвих механізмів інтеграції вищої освіти з наукою і виробництвом;

- розвиток науки, техніки і технологій за допомогою наукових досліджень і творчої діяльності науково-педагогічних кадрів щодо використання отриманих результатів в економіці країни і освітньому процесі;

- формування конкурентного середовища на ринку освітніх послуг на основі розвитку вищих освітніх установ;

- вдосконалення управління та розширення самостійності вищих освітніх установ, запровадження громадського управління у формі опікунських і наглядових рад;

- ведення моніторингу якості освіти та підготовки кадрів, маркетингових досліджень і моніторингу працевлаштування з професійного призначенням;

- розвиток взаємовигідного міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти [3].

У процесі модернізації галузі вищої освіти в сучасній Україні необхідно перш за все звернути увагу на:

- розробку ефективної стратегії державної політики в галузі вищої освіти;

- створення нормативно-правової бази, що відповідає міжнародним стандартам освіти;

- забезпечення наукової бази;

- вдосконалення системи фінансування;

- оптимізацію організаційної структури;

- забезпечення оновлення технічної бази;

- забезпечення якісного оновленого кадрового складу;

- інформаційно-комунікативне забезпечення галузі вищої освіти [2].

На національному освітньому просторі пріоритетними є: розвиток кадрового потенціалу держави і суспільства, досягнення сучасної якості освіти, забезпечення його відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави.

Особливо важливим є модернізація національної системи освіти на основі поєднання новітніх технологій та власного історичного надбання, оптимізацію управління освітою на основі ідей демократії, впровадження автономності та самоврядування, та інтеграцією національної освіти в міжнародний освітній простір.

У системі вищої освіти пріоритети повинні бути орієнтовані на задоволення інформаційних потреб громадян з активною соціальною громадянською позицією та професійно компетентних. Вони включають: модернізацію системи вищої освіти, що забезпечує її структурну та інституційну розбудову, орієнтовану на сучасні економічні виклики, забезпечення державних гарантій доступності якісної вищої освіти; формування ефективних ефінасових відносин в системі вищої освіти і та створення умов для її розвитку; підвищення конкурентоспроможності.

На рівні ВНЗ — формування потужного ресурсного потенціалу, що дозволяє підтримувати високу конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, розвиток системи фундаментальних і прикладних наукових напрямів, інтеграцію наукових досліджень та наукових розробок в реальну економіку на підприємства, зміцнення науково-педагогічного потенціалу та формування висококваліфікованих професорсько-викладацьких кадрів [7].

Визначення механізмів реалізації оцінки ефективності політики підготовки професійних кадрів у вітчизняній вищій школі є основною у державній політиці розвитку вищої освіти в Україні. Це включає в себе сукупність певних принципів — визначають напрям, зміст і організацію розвитку освіти, проектування інноваційного розвитку, відкритості освіти і громадської участі в ньому, безперервність освіти, стратегічне інвестування, інновації в освіті. А також стандартизацію у вищій освіті, механізми інвестиційної привабливості та ефективного економічного забезпечення системи освіти, механізми залучення громадських та професійних організацій до вирішення актуальних питань формування та реалізації освітньої політики, критеріальну оціночну базу як механізм виявлення реального стану та визначення ресурсів для оптимізації системи вищої професійної освіти.

Стратегічні орієнтири модернізації державної політики в галузі вищої освіти на рівні національного освітнього простору мають бути орієнтовані на приведення вітчизняної освіти у відповідність до світових досягнень та стандартів. На рівні системи вищої освіти пріоритети мають бути зорієнтовані на задоволення потреб суспільства у формуванні особистості нової формації. А саме, з активною соціально — ціннісною громадянською позицією, професійно компетентною, творчо мислячою, фізично і духовно досконалою. На рівні окремого ВНЗ — спрямування має бути на формування його потужного ресурсного потенціалу, що дозволяє підтримувати високу конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг і успішно проводити в життя державну освітню політику.

Відповідно до сучасних глобальних викликів у суспільстві є необхідність направити зусилля держави на створення моделі вищої освіти, що здатна захистити людину від негативних наслідків економічних впливів, підвищити престиж вітчизняної вищої освіти, створити умови для конкурентоспроможності вищих навчальних закладів на вітчизняному та міжнародному ринку освітніх послуг.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Таким чином, можна зазначити, що модернізація державної політики у галузі вищої освіти призводить до того, що галузь стає більш конкуренто-орієнтованою та перетворюється з соціально-культурного середовища на більш прагматичний соціально-економічний сегмент ринку, відповідає сучасним викликам суспільства. Таким чином створюється новітній позитивний науково-освітній потенціал для країни, що дасть змогу успішно запроваджувати модернізаційну державну освітню політику в країні, а це, у свою чергу, призведе до якісних змін у суспільстві.

Література:

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. / В.Г. Кремень. — К.: Просвіта, 2005.
2. Луговий В.І. Автономія та лідерство в Європейському просторі вищої освіти / В. Луговий, С. Калашнікова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова // Теоретичний та науково-методичний часопис "Вища освіта України". — 2014. — № 1. — С. 14—20
3. Луговий В.І. Організаційно-економічна оптимізація доступності та якості освіти / В.І. Луговий, Ж.В. Таланова // Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України / Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: Тематичний випуск. — 2011. — № 5 (61). — С. 8—17.
4. Луговий В.І. Реалізація світового досвіду рівневої, орієнтаційної та галузевої організації вищої школи в Законі України "Про вищу освіту": шлях до розуміння та визнання / Луговий В.І., Слюсаренко О.М., Таланова Ж.В. // Вища освіта України. — 2014. — № 3 (додаток 1). — 172 с. — С. 32—37.

5. Портер М. "Конкуренция" [Текст] / М. Портер. — Издательский дом "Вильямс", 2005. — 608 с.

6. Филиппов В.М. Сравнительный анализ систем управления в вузах, организации и экономики образования [Электронный ресурс] / В.М. Филиппов / Университетское управление. — 1998. — № 1. — Режим доступа: www.umj.ru/index.php/pub/inside/65

7. Dasgupta M., Gupta R., Sahay A. Linking Technological Innovation, Technology Strategy and Organizational Factors / M. Dasgupta, R.Gupta, A.Sahay // Global Business Review. — 2013. — № 12. — P. 261.

8. McGettigan T. US: The business of higher education [Електронний ресурс] / Т. McGettigan // University World News. 31.05.13. — Режим доступу: www.universityworldnews.com/article.php?story=20090528172951762&mode=prin

References:

1. Kremen', V.G. (2005), *Osvita i nauka v Ukraïni — innovacijni aspekti. Strategija. Realizacija. Rezul'tati*. [Education and science in Ukraine — innovative aspects. Strategy. Implementation. results], Prosvita, Kyiv, Ukraine.
2. Lugovij, V.I. Kalashnikova, S. Sljusarenko, O. and Talanova, Zh. (2014), "Autonomy and leadership in the European Higher Education Area", *Teoretichnij ta naukovo-metodichnij chasopis "Vishha osvita Ukraïni"*, vol. 1, pp. 14—20.
3. Lugovij, V.I. and Talanova, Zh.V. (2011), "Organizational and economic optimization of access and quality of education. The effectiveness of the organizational and economic mechanism of innovative development of higher education in Ukraine", *Visnik Kiïvs'kogo nacional'nogo universitetu tehnologij ta dizajnu: Tematichnij vipusk*, vol. 5 (61), pp. 8—17.
4. Lugovij, V.I. Sljusarenko, O. M. and Talanova, Zh. V. (2014), "Implementation tier international experience, and industry orientation of higher education in the Law of Ukraine "On Higher Education": the path to understanding and recognition", *Vishha osvita Ukraïni*, vol. 3, no. 1, pp. 32—37.
5. Porter, M. (2005), *Konkurencija* [The competition], Izdatel'skij dom "Vil'jams", Moscow, Russia.
6. Filippov, V.M. (1998), "Comparative analysis of the management systems in higher education, organization and economics of education", *Universitetskoe upravlenie*, vol. 1, [online], available at: www.umj.ru/index.php/pub/inside/65 (Accessed 20 Jan 2015).
7. Dasgupta, M. Gupta, R. and Sahay, A. (2013), "Linking Technological Innovation, Technology Strategy and Organizational Factors", *Global Business Review*, vol. 12, p. 261.
8. McGettigan, T. (2013), "US: The business of higher education", *University World News* [online], available at: www.universityworldnews.com/article.php?story=20090528172951762&mode=prin (Accessed 20 Jan 2015).

Стаття надійшла до редакції 25.02.2015 р.